

Тілея

Науковий вісник

Збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 117 (2)

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Тілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 117 (№ 2)

Київ – 2017

10. Пал Л. А. Аналіз державної політики / Л. А. Пал; [пер. з англ. І. Дзюби]. – К.: Основи, 1999. – 422 с.
11. Петренко І. І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І. І. Петренко // Віче (Журнал Верховної Ради України). – 2011. – №10. – С.23–25
12. Петренко І. І. Сутність та особливості державної політики / І. І. Петренко // «Гілея: науковий вісник». – 2016. – Вип.115. – С.403–407.
13. Ребкало В. А. Політична аналітика та прогнозування: навч. посібник / Ребкало В. А., Валецький О. Л., Кальниш Ю. Г. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 60 с.
14. Романов В. Є. Вступ до аналізу державної політики: навч. посібник / Романов В. Є., Рудик О. М., Брус Т. М. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 238 с.
15. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
16. Тунонок С. Г. Политический анализ: курс лекций: [учеб. пособие] / Тунонок С. Г. – М.: Дело, 2005. – 359 с.
17. MacRae D. Policy analysis for Public Decisions / D. MacRae, A. J. Wilde. – North Scituate, MA: Duxbury Press, 1979. – 344 p.
18. Patton C. Basic methods of policy analysis and planning / C. Patton, D. Sawicki. – 3 edition. – New York: Pearson, 2012. – 480 p.

References

1. Analiz derzhavnoi polityky v Ukraini: navchalna dystsiplina, sfera profesiinoi diialnosti, haluz prykladnykh doslidzhen: zbirka dokumentiv i materialiv / [uklad. O. I. Khlievych, V. V. Tertychka]. K.: K. I. S., 2004. – 210 s.
2. Ahremenko A. S. Politicheskii analiz i prognozirovanie: [ucheb. posobie] / Ahremenko A. S. – M.: Gardariki, 2006. – 333 s.
3. Braun M. P. Posibnyk z analizu derzhavnoi polityky / M. P. Braun; [per. z anhll.]. – K.: Osnovy, 2000. – 243 s.
4. Veimer D. L. Analiz polityky: kontseptsii i praktyka / D. L. Veimer, E. R. Vaininh; [per. I. Dziuby, A. Oliinyk]. – [2-e vyd.] – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2000. 654 s.
5. Hohvud B. Analiz polityky dlia realnogo svitu / B. Hohvud, L. Han; [per. A. Oliinyka]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2004. – 396 s.
6. Dann V. N. Derzhavna polityka: vstup do analizu: pidruchnyk dlia VNZ / V. N. Dann; [per. z anhll. H. Ie. Krasnokutskoho; nauk. red. M. O. Baimuratov]. – Odesa: AO BAKhVA, 2005. – 504 s.
7. Dem'ianchuk O. Derzhavna polityka i derzhavne upravlinnia: politolohichni aspekty / O. Dem'ianchuk. – K.: Fakt, 2008. – 272 s.
8. Derzhavna polityka: analiz ta mekhanizm yii vprovadzhennia v Ukraini: navch. posibnyk / [Valevskyi O. I., Rebkalov V. A., Lohunova M. M. ta in.]; zah. red. V. A. Rebkala, V. V. Tertychky. – K.: Vyd vo UADU, 2000. – 232 s.
9. Kiliievych O. Anhlo-ukrainskyi glosarii terminiv i poniat z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2003. – 510 s.
10. Pal L. A. Analiz derzhavnoi polityky / L. A. Pal; [per. z anhll. I. Dziuby]. – K.: Osnovy, 1999. – 422 s.
11. Petrenko I. I. Sutnist derzhavnoi polityky ta derzhavnykh tsilovykh prohram / I. I. Petrenko // Viche (Zhurnal Verkhovnoi Rady Ukrainy). – 2011. – №10. – S.23–25.
12. Petrenko I. I. Sutnist ta osoblyvosti derzhavnoi polityky / I. I. Petrenko // «Hileia: naukovyi visnyk». – 2016. – Vyp.115. – S.403–407.
13. Rebkalov V. A. Politychna analityka ta prohnozuvannia: navch. posibnyk / Rebkalov V. A., Valevskyi O. L., Kalnysh Iu. H. – K.: Vyd-vo UADU, 2002. – 60 s.
14. Romanov V. Ie. Vstup do analizu derzhavnoi polityky: navch. posibnyk / Romanov V. Ie., Rudik O. M., Brus T. M. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2001. – 238 s.
15. Tertychka V. Derzhavna polityka: analiz ta zdiisnennia v Ukraini / V. Tertychka. – K.: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2002. – 750 s.
16. Turonok S. H. Politycheskyi analiz: kurs lektsyi: [ucheb. posobie] / Turonok S. H. – M.: Delo, 2005. – 359 s.
17. MacRae D. Policy analysis for Public Decisions / D. MacRae, A. J. Wilde. – North Scituate, MA: Duxbury Press, 1979. – 344 p.
18. Patton C. Basic methods of policy analysis and planning / C. Patton, D. Sawicki. – 3 edition. – New York: Pearson, 2012. – 480 p.

Petrenko I. I., PhD in Political Science, Associate Professor, Philosophy Faculty, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), i.i.petrenko@icloud.com

The concept, functionality and basic characteristics of public policy analysis

The approaches to the definition of «public policy analysis» are explored in the article. The main components of this category are allocated and analyzed. The author's definition of «public policy analysis» is offered. The functions of public policy analysis are allocated and described. The approaches of leading researchers to distinguishing of defining features of public policy analysis are explored. The main characteristics of public policy analysis as a special kind of analytical work are defined and described.

Keywords: public policy analysis, analysis, policy, public policy, social problems.

УДК 327.20:316.46:327.8

Пурій М. Р.,

аспірантка кафедри країнознавства та міжнародного туризму факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), mariya.puriy@gmail.com

ПОТЕНЦІАЛ ТА СЦЕНАРІЇ УТВЕРДЖЕННЯ НОВОЇ ГЕГЕМОНІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Обґрунтовано перспективну візю утвердження нової гегемонії у міжнародних відносинах XXI ст.: однопольовий світ, з наявністю одного глобального гегемона (США або Китай); біполярний світ, з наявністю двох рівноцінних претендентів на глобальну гегемонію, що передбачає утворення антагоністичних блоків у боротьбі за глобальне панування; мультиполярний світ держав, у якому міжнародна система складатиметься з декількох полюсів, що формуватимуться навколо великих держав та регіональних центрів сили; мультиполярний світ організацій, у якому ключові позиції займатимуть міжнародні організації, що слугуватимуть форумом із розв'язання глобальних питань.

Застосовані методи: історичний, метод аналізу, синтезу, прогностичний та описовий метод.

Основний висновок: зміна у характері безтекового середовища та глобального балансу сил наприкінці 20-го – початку 21-го століття є визначальним чинником, що впливатиме на подальше становлення гегемонії у міжнародних відносинах.

Ключові слова: гегемонія, глобальний баланс сил, США, Китай, міжнародне безтекове середовище, глобальні відносини, могутності.

У XXI ст. умови для того щоб стати глобальним чи регіональним центром сили суттєво змінилися. Такі стратегічні та політичні фактори як контроль над світовими грошовими потоками, визначення міжнародного порядку денного, застосування військової сили в ключових регіонах, а також реалізація ідеологічного впливу на інші країни та регіони світу, стали незамінними атрибутами впливової держави. В такому контексті актор, що дотримується всіх цих умов краще ніж інші, а також володіє реальним правом на примус та може ефективного реалізувати його по відношенню до інших держав, зможе встановити свою регіональну гегемонію. Більше того, такий актор може претендувати на статус глобального центру сили, якщо він зможе поширити свій вплив на весь світ.

Порушену у рамках статті проблему розглядали, здебільшого, іноземні втори. Зокрема, слід виокремити праці таких авторів як Б. Бузан, О. Вевер, Ч. Краутхаммер, Дж. Най, Р. Фут. Також вартими уваги є праці Й. Венга, К. Бредфорда, Дж. Уотсона та Дж. Айкенберрі. Щодо вітчизняної літератури, то питання гегемонії у міжнародних відносинах, на жаль, не є дослідженим, що, відповідно, підкреслює важливість представленої дослідження.

Мета дослідження полягає у вивченні явища гегемонії в сучасних міжнародних відносинах та

окреслення потенційних сценаріїв і можливостей встановлення нової гегемонії на міжнародній арені. Відповідно до мети були поставлені наступні завдання: проаналізувати владні відносини держав на початку XXI ст.; окреслити особливості міжнародного безпечного середовища на його сучасному етапі; охарактеризувати глобальний баланс сил на початку XXI ст., а також пояснити його вплив на трансформацію умов становлення регіонального та глобального лідерства; дослідити сучасні тенденції у сфері владних відносин та запропонувати можливі сценарії подальшого утвердження нової гегемонії у міжнародних відносинах XXI ст.

Для визначення потенційних можливостей та окреслення можливих сценаріїв утвердження нової гегемонії у сучасних міжнародних відносинах, вважаємо доцільним спершу проаналізувати владні відносини на початку XXI ст. Для цього пропонуємо врахувати три особливі складові цих відносин, а саме: (1) нове безпечове середовище, що сформувалось наприкінці XX – початку XXI століття; (2) глобальний баланс сил на початку цього століття, а також його вплив на трансформацію умов становлення регіонального та глобального лідерства; та (3) сучасні тенденції у сфері владних відносин.

Розглядаючи ті зміни, які відбулися у безпечовому середовищі на зламі XX–XXI століть та формулюючи концепцію нового безпечового середовища, перш за все, хочемо зауважити, що превалюючий оптимізм та позитивна обстановка у сфері безпеки, що дуже швидко поширилися з завершенням Холодної війни, протривали не надто довго. Так, старі безпекові проблеми відновилися з новим, глобальним розмахом, супроводжуючись виникненням нових претендентів на регіональну гегемонію, а також етнічних та націоналістичних рухів в таких країнах, як Ірак і колишня Югославія. Загальна програма міжнародної безпеки була переважно зосереджена на транснаціональних загрозах, як, до прикладу, поширення ядерної зброї та міжнародний тероризм. Перші роки періоду глобалізації супроводжувалися виникненням нових видів конфліктів – з етнічним, релігійним та навіть плеємним забарвленням – не характерних для періоду холодної війни. Паралельно з цими конфліктами, виникли нові форми загроз зі сторони нових учасників міжнародних відносин, що до сьогодні недооцінювались чи ігнорувалися національними державами, безпекові структури яких в основному зосереджувалися на попередженні традиційних, державоцентричних військових загроз. Так, в період глобалізації пріоритетними питаннями порядку денного міжнародної безпеки переважно були тероризм і організована злочинність, що здійснювались недержавними групами та в основному за підтримки певних держав задля досягнення власних національних інтересів [7, с. 56].

Процес реконструкції міжнародної системи, що розпочався в період після завершення холодної війни, все ще триває, тяжіючи до встановлення багатопольярного світового порядку [8, с. 183–184]. Водночас, беззаперечним є той факт, що міжнародне середовище стає все більш хаотичним. До основних причин таких тенденцій зараховуємо наступні:

(1) Невпливовість, а також функціональна невідповідність, існуючих контролюючих і регулюючих органів та інституцій;

(2) Перетворення таких стратегічних ресурсів як вода, нафта і природний газ на політичні важелі, а також їх зарахування до сфери безпеки, та віднесення до екологічних проблем, поряд з глобальним потеплінням клімату та ін.;

(3) Енергетичне суперництво виявить лідерів у глобальній та регіональній боротьбі за гегемонію;

(4) Етнічні та релігійні проблеми стають все більш експлуатованими в рамках концепцій демократії, прав людини і боротьби з тероризмом;

(5) Глобалізація посилює дисбаланс між регіонами і націями [4, с. 5–6].

Крім того, фундаментальним викликом XXI ст. є також відсутність інституційних рамок для боротьби з безпрецедентно масштабними, далекоюсяжними і складно-характерними глобальними проблемами.

Баррі Бузан стверджує, що на сьогоднішній день існує три домінуючі теоретичні напрями, які намагаються пояснити безпечове середовище після закінчення холодної війни, а саме: неореалізм, глобалізм і регіоналізм [5, с. 13]. Так, представники неореалістичного напрямку вважають, що міжнародний порядок, як і раніше, є державоцентричним, а розподіл сили у міжнародній системі, відповідно, коливається між однополярністю і багатопольярністю. На противагу неореалістам, глобалісти поспівають культурний, транснаціональний і міжнародний економіко-політичний підходи та зосереджуються на структурній ролі неурядових акторів міжнародної системи (корпорації, міжнародні неурядові організації, міждержавні організації та організації спрямовані на розвиток громадянського суспільства та ін.). Більше того, на думку представників глобалістичного напрямку, ці актори контролюють міжнародний капітал, технології, інформаційні потоки та діяльність міжнародних організацій, а держава, відповідно, є лише гравцем у такій глобальній мережі. І нарешті, представники регіоналізму виступають за те, що існуючі регіональні проблеми, що супроводжуються зникненням біполярності та слабких гравців в асиметричній міжнародній системі, виносять на перший план у міжнародних відносинах кожної національної держави її внутрішньодержавну ситуацію, а також геополітичну та гео економічну ситуацію у наближеній до неї периферії.

І нарешті, терористичні атаки 11 вересня 2001 року стали одним із найважливіших чинників, що мали значний вплив на формування нового міжнародного порядку. Адже у той час як терор виступив в якості способу використання сили слабкими учасниками міжнародних відносин у надзвичайно асиметричній міжнародній системі, він також вплинув на подальшу активну мілітаризацію американської зовнішньої політики. Відштовхуючись від теорії міжнародних відносин, до основних складників якої входять питання конфліктів та міжнародної безпеки, тероризм існував завжди, однак після подій 11 вересня 2001 року, спектр його наслідків був суттєво розширений, спричиняючи всезагальну параною, що підживлювалась теоріями змови. Так, фрагментація, невизначеність, сумніви і страх почали домінувати в цій новій міжнародній системі.

Загалом, глобальні виклики міжнародної безпеки в перші роки XXI ст. є значно різноманітнішими у

порівнянні з викликами ХХ ст. Традиційний зв'язок між національним суверенітетом і безпекою держави ослаб. Війна більше не є суто державною проблемою, як це було раніше. Рідкісні війни, які до сьогодні велися розвиненими країнами проти слабозвинених країн, в подальшому вестимуться з мінімальним застосуванням зброї масового ураження, та виключно з метою встановлення контролю над суперником та його роззброєнням.

Іншим важливим аспектом, що характеризує владні відносини на початку ХХІ ст., є глобальний баланс сил. Зокрема, представники реалістичного напрямку вважають, що ситуація, яку прийнято називати балансом сил і, відповідно формування та здійснення політики яка відповідає такій ситуації, обов'язково виникає з ініціативи держав, що бажають здобути владу з метою збереження або перегляду існуючого статус-кво. Баланс сил досягається за рахунок послаблення сильної сторони або ж підтримки та зміцнення слабкої. У різні моменти історії регулярно виникали ситуації коли єдина держава-гегемон формувала безпечове середовище в односторонньому порядку, опираючись на дії, що породжувалися проєкціями її сили, або ж виникали декілька паралельних центрів сили, конкуренція і боротьба між якими впливала на характер історичного розвитку подій. Відповідно, для того щоб уникнути появи більш потужних суперників, гегемон зазвичай обирає політику типу «розділяй і володарюй», до повного зникнення конкурентів. Однак протягом всієї історії людства, багато держав, що були швидко зростаючими центрами сили, підірвали лідируючі позиції гегемона і встановлювали новий світовий порядок, в центрі якого перебували вже вони [8, с. 65].

Баланс сил формату «2 + 3» періоду холодної війни (США-СРСР + Китай-Японія-Німеччина), з розпадом СРСР в 1989 році, перетворився на формат «1 + 4». Таким чином, на початку ХХІ ст. Сполучені Штати Америки очолили новий світовий порядок, а Китай, лідируючі країни ЄС, Японія та Росія опинилися на нижчих позиціях. Намагаючись описати світовий порядок, що сформувався після завершення холодної війни, Чарльз Краутхаммер заявив про існування нової системи – «однополярної гегемонії» – верховна влада і лідерство в якій належать США [9, с. 28]. Паралельно до цього твердження Краутхаммера, Американським інститутом стратегічних досліджень було введено новий термін – «асиметричний баланс сил». Відповідно до дослідження проведеного цим інститутом Сполучені Штати стали унікальною супердержавою, що опинилася на верхівці владної піраміди світу, а Росія, Китай, Японія і ЄС є основними у списку після США. Крім того, такі країни, як Індія і Бразилія формують іншу категорію держав, як такі, що перебувають у боротьбі за регіональне лідерство. За словами Дж. Ная, на найнижчому рівні владної піраміди знаходяться не лише держави, але й недержавні суб'єкти, такі як, наприклад, Аль-Каїда, які спричиняють хаос в сфері безпеки на транснаціональному рівні [11, с. 263].

Відштовхуючись від вищезазначеного, можна дійти висновку, що у ХХІ ст. передумови для того щоб стати глобальною чи регіональною потугою були видозмінені у таких сферах як: контроль над грошовим обігом; вплив на формування міжнародного порядку

денного; військова присутність в ключових регіонах світу; а також позиціонування себе як центр культури. Учасник боротьби за владу на міжнародній арені, який володіє вищезазначеними характеристиками у більшій мірі, аніж його супротивники, або ж володіє більшою примусовою здатністю, щоб нав'язувати свою волю іншим учасникам, може встановити свою гегемонію і стати глобальним центром сили.

До того ж, деякі вчені пост-позитивісти стверджують, що держава, для того, щоб стати центром сили, повинна також відповідати наступним характеристикам:

- (1) Мати глобальний економічний потенціал;
- (2) Досягнути високого рівня технологічного розвитку, особливо в сфері енергетики та зв'язку;
- (3) Наявність глобальної валюти, що ціниться і зберігається у більшості держав;
- (4) Потужний військовий потенціал, з обов'язковою наявністю ядерної зброї і 10 оперативних піхотних дивізій на зарубіжних територіях;
- (5) Вигідне географічне розташування: наявність сильного сусіда-союзника, важливих морських шляхів, питних водних ресурсів, джерел енергії та оборонних можливостей;
- (6) Універсально визнані культурні цінності, в національному або релігійному плані, котрі, на основі спільних інтересів, приваблюють до співпраці інші держави;
- (7) Широкий дипломатичний простір (могутня і гармонійна держава, яка здатна самостійно розробити та реалізувати власну імперіалістичну політику).

І нарешті, аналізуючи третій аспект владних відносин на початку ХХІ ст., а саме – сучасні тенденції у владних відносинах, хочемо наголосити на тому, що цей аспект безпосередньо залежить від двох попередніх. Адже ті тенденції, які характеризують владні відносини на сучасному етапі розвитку міжнародної системи, напряму залежать від розстановки сил на міжнародній арені, та від того як ці сили взаємодіють між собою.

Перш за все, варто зазначити, що існує декілька підходів до класифікації центрів влади, такі як, наприклад, категорійний підхід (геополітичний, економічний центр сили і т.д.) чи географічний (глобальний, континентальний центр сили та ін.). Так, геополітичні центри сили визначаються як: «Держави або групи держав, які здатні розвивати джерела могутності як всередині, так і за межами їх власної території, а також впливати на ці джерела з метою одержання вагомості користі у порівнянні з іншими державами» [12, с. 147]. У цьому контексті геополітичні центри сили класифікуються як: (1) глобальні (США); (2) континентальні (Китай, Росія); (3) регіональні (Індія, Бразилія, Іран, Японія); (4) об'єднані (НАТО, Шанхайська організація співробітництва); (5) обмежені (Канада, Мексика, Туреччина, Ізраїль, Південна Корея). Водночас, ЄС, НАФТА та АТЕС визначаються як економічні центри сили [5, с. 443–445].

Щоб передбачити, як розвиватимуться міжнародні владні відносини і як буде змінюватися баланс сил між впливовими державами протягом цього століття, варто досліджувати це питання в першу чергу на рівні актора на міжнародній арені. У цьому плані, такі дослідження спрямовані на те, щоб з'ясувати можливий перебіг подій відштовхуючись від наступних п'яти

сучасних геополітичних питань/проблем: перспективи у відносинах між ЄС та США; як далеко може зайти висхідний Китай в якості конкурента США; новий статус Росії в багатополлярному світі; все більш незалежна політика Японії в безпековій сфері; і нарешті, як сприйматимуться у найближчому майбутньому такі регіональні центри сили, як Індія, Бразилія та Іран.

Відповідно, відштовхуючись від виділених нами особливих складових владних відносин, що сформувалися на початку цього століття, у другій частині цієї статті розглянемо кожен із п'яти вищезазначених проблем та сформулюємо потенційні можливості та сценарії утвердження нової гегемонії у сучасних міжнародних відносинах.

Розглядаючи перспективи у відносинах між ЄС та США, вважаємо, що як потенційний конкурент США, ЄС дуже далекий від того, щоб стати «супер силою» в першій чверті цього століття, оскільки він суттєво відстає від сучасного гегемона як у військовому так і в політичному плані, а також демонструє брак рішучості у вирішенні поточних проблем [1].

Так, Європейському Союзу, до прикладу, потрібно буде багато часу, щоб досягти такого рівня політичної інтеграції, який би дозволив йому конкурувати зі США. Крім того, такі старі і водночас найвпливовіші держави європейського континенту, як Англія, Німеччина та Франція, є надто слабкими, щоб наздогнати США. Більше того, внаслідок свого стрімкого розширення в період з 2004 по 2014 роки Євросоюз дедалі більш піддається геополітичним і соціокультурним випробуванням, подолання яких не завжди залежить від самих європейців. Тут, доцільно згадати небезпеку для територіальної цілісності та суверенітету деяких країн Європи, яку створив прецедент визнання незалежності Косово, чи про три вагомні кризи, які ЄС пережив лише за останні два роки: фінансова криза в так званих «PIGS» країнах (Португалія, Ірландія, Греція та Іспанія), вихід Великобританії з ЄС, а також безпрецедентна за своїми масштабами міграційна криза [13, с. 6–7].

Відповідно, єдиною перспективою у відносинах США і ЄС є їх подальше співробітництво та партнерство, без яких Європейський Союз не зможе досягти успіху на міжнародній арені. Підкреслимо, що тут мова йде як про політичну та фінансово-економічну сфери, так і про військове співробітництво (в межах НАТО) та підтримку загальноприйнятих «західних цінностей».

Найімовірніший сценарій, при якому США поступаються своїми гегемонічними позиціями іншому актору на міжнародній арені, звісно пов'язаний із «китайським фактором». На цю тему в світі щороку видається велика кількість науково-публіцистичної та спеціальної літератури. Причина очевидна – стрімке економічне піднесення Китаю і що, в свою чергу, виводить на перший план проблему трансформації міжнародної системи під впливом цього феномену. Доволі цікавим є те, що в науковій спільноті все частіше звучать твердження щодо того, що не державам світу не варто боятися комплексної могутності Китаю, а навпаки – потрібно пристосовуватися до зростання впливу Піднебесної в системі міжнародних відносин. Так, редактор американського тижневика *Newsweek*

Ф. Закарія у своїй резонансній книжці «Пост-американський світ» зазначив: «Вашингтону заради інтересів, щодо власного процвітання доведеться пристосовуватися до піднесення Азії на чолі з Китаєм» [14].

Тут хотіли б також зазначити, що у 2008 р. Національна розвідувальна рада США опублікувала аналітичну доповідь «Глобальні зміни світу – 2025». У цій доповіді зростання китайського сукупного потенціалу розглядається як найважливіше та найскладніше явище сучасності, наслідком якого стане «перетворення Китаю на новий полюс світового порядку». У ній також зазначалося, що до цього часу Китай стане другою за величиною економікою світу та його головним військовим потенціалом [2, с. 57].

До того ж, працюючи на історичну перспективу і оперуючи категоріями світової політики, Китай поступово перетворюється на носія глобалізації в її азійсько-тихоокеанському вимірі. Підтвердженням цього є активна підтримка Пекіном концепції «єдиного АТР у XXI ст.», що дає йому право на поширення своєї торгово-економічної діяльності в рамках АТЕС. Зокрема, виступаючи одним з ініціаторів нових інтеграційних комбінацій у Південно-Східній Азії (АСЕАН + 1; АСЕАН + 3; АСЕАН + 6), Китай незмінно підтримував інтереси країн субрегіону. Таким чином, інтеграційні процеси в регіоні набувають дедалі більшого економічного впливу Китаю, а сама глобалізація стає східно-азійською за формою [6, с. 144]. Крім того, Китай, також створив нові інституційні структури за межами американської досяжності, а саме – Шанхайську організацію співробітництва (ШОС). До складу останньої, крім Китаю, входять Росія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан і Узбекистан. Разом з Індією, Іраном, Монголією та Пакистаном у ролі спостерігачів вони сприяють економічному, енергетичному та військово-політичному співробітництву в регіоні Центральної Азії. Саме в цьому й полягає парадокс сучасності, коли північноамериканська та євроатлантична за походженням глобалізація починає поступатися масштабами та активністю своєму азійсько-тихоокеанському варіанту [3].

Як висновок, можна стверджувати, що за умови збереження динаміки свого розвитку Китай може претендувати на роль світового лідера. Адже його міжнародно-політична вага та авторитет, з огляду на інтенсивний економічний розвиток, постійно зростає, що, в свою чергу, додає динамізму трансформації міжнародної системи та визначає поведінку міжнародних акторів на світовій арені [15, с. 228–229]. Однак чого наразі бракує Піднебесній та, що, водночас, є одною із найважливіших складових глобальної гегемонії США – це ідеологія. Так, Китай не може наразі запропонувати нічого, що стало б гідним суперником американських глобалізації, демократії та лібералізму, і що дозволило б Китаю заповнити ідеологічний (соціо-культурний) вимір потенційної гегемонії.

Наступним питанням, яке є особливо актуальним для нашої держави, є місце Росії в пост-біполярному світі. Перш за все, варто зазначити, що саме внаслідок розпаду СРСР і неспроможності його правонаступниці – Росії – відігравати роль глобальної держави, США та Китай стали ключовими елементами транзитивної за

своїми параметрами міжнародної системи, а Російська Федерація відійшла на другий план. Таке твердження, однак, аж ніяк не означає, що ця держава немає гегемонічного потенціалу.

Так, за останні два десятиліття Росія неодноразово демонструвала своє бажання та потенціал до встановлення регіональної гегемонії, що, відповідно до нашого теоретичної частини, є однією з передумов до встановлення глобальної гегемонії. Війна РФ з Грузією, військові дії в невизнаній Чеченській Республіці Ічкерії, підтримка Вірменії у Нагірно-Карабахському конфлікті, територіальні суперечки з Китаєм та Японією, анексія Криму та розпал війни на Сході України, а також втручання у внутрішні справи більшості держав-сусідів – все це є явними, і не єдиними, проявами претензій Російської Федерації на встановлення політичного, економічного, військового та ідеологічного лідерства в регіоні, а також бажання конкурувати зі США за глобальну гегемонію.

Однак, незважаючи на такі амбіції Росії на міжнародній арені вони є доволі необумовленими: по-перше, Сполучені Штати Америки, незважаючи на завершення Холодної війни, все ще розглядають РФ як суперника та будують свою зовнішньополітичну стратегію відповідно; по-друге, Китай також розглядає Росію як суперника (і не лише в плані глобальної гегемонії, але й регіональної), що означає, що він зробить все можливе щоб обмежити будь-які шанси Росії на гегемонію ще на її регіональному рівні; по-третє, незважаючи на постійну демонстрацію своєї військової могутності військовий потенціал РФ занепадає: техніка є застарілою, армія вимагає постійного фінансування, якого недостатньо; і нарешті, економіка Росії страждає від постійних військових конфліктів та санкцій Заходу у відповідь на ці конфлікти. Відповідно, на сьогоднішній день Російська Федерація не може претендувати на глобальну гегемонію, адже вона не здатна конкурувати зі США у жодному із п'яти окреслених нами вимірів гегемонії. Більше того, вона не в змозі встановити навіть регіональну гегемонію через постійну присутність у цьому регіоні як США, так і Китаю.

Проблематично також, щоб переобтяжена своїм історичним минулим, внутрішніми та зовнішніми зобов'язаннями сьогодні вже третя економіка світу – Японія набула статусу ще однієї наддержави. Особливо враховуючи, що правлячу еліту Японії поки що влаштовує роль стратегічного союзника та головного економічного партнера США. Даються взнаки й чисельні проблеми Японії, пов'язані з подоланням тривалої рецесії, хронічної кризи внутрішнього ринку та намаганням посилити свої позиції в інтеграційних і безпекових структурах Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) [6, с. 142].

Єдиним моментом, який може мати вплив на перерозподіл сил на міжнародній арені є постійно зростаюча жага Японії до ведення незалежної політики у військовій сфері. Так, у довгостроковій перспективі реалізація такого прагнення правлячої верхівки Японії може призвести до таких наслідків як: (1) зменшення впливу Сполучених Штатів в регіоні, що, як наслідок, може призвести до зростання впливу Китаю, Індії, чи навіть Росії; (2) створення азійсько-

тихоокеанської протидії Західним цінностями, ідеології та міжнародним фінансово-економічним, політичним і військовим інституціям/організаціям.

Відповідно, незважаючи на низьку можливість того, що Японія стане новою глобальною гегемонією, є все ж певні шанси на те, що вона досягне цього статусу на регіональному рівні. І тут важливим буде хто з двох найперспективніших кандидатів на подальшу глобальну гегемонію – Китай чи США – зможе залучити такого економічно потужного та стратегічно вигідного регіонального гегемона до партнерства/союзництва в боротьбі за неї.

І нарешті, останнім питанням, яке ми розглянемо є питання того, як сприйматимуться у найближчому майбутньому такі регіональні центри сили, як Індія, Бразилія та Іран. Беручи до уваги все вищезазначене, ми дійшли висновку, що серед держав, які мають реальний шанс зробити великий крок вперед та хоча б в плані деяких показників наздогнати США, є лише п'ять країн: Китай – що перебуває на шляху до цілі стати найпотужнішою країною в плані промислового виробництва; Індія – що демонструє значне економічне зростання з фантастичним прогресом в плані технології програмного забезпечення; Росія, Японія і Бразилія – що демонструють великий потенціал, щоб наздогнати вищезазначені країни [10, с. 51]. Варто також врахувати можливість того, що Бразилія, Південна Африка, Індонезія та навіть Росія, чи Японія можуть підтримати зростаючу роль Китаю та Індії, що суттєво вплине на позицію на міжнародній арені останніх двох.

Як висновок, беручи до уваги все вищезазначене та проаналізувавши результати проведеного дослідження, ми сформулювали наступні декілька можливих сценаріїв у подальшій боротьбі за гегемонію:

Перший сценарій – однополярний світ, тобто наявність одного глобального гегемона. Тут можливими є два варіанти: глобальна гегемонія США чи глобальна гегемонія Китаю. Все залежить від того, хто з цих двох держав переможе у боротьбі за ідеологічну гегемонію та зможе залучити на свою «сторону» більшість регіональних центрів сили.

Другий сценарій – біполярний світ, тобто наявність двох однаково-мгутніх претендентів на глобальну гегемонію, жоден із яких не має наміру поступитися. Такий сценарій передбачає утворення двох протилежних блоків у боротьбі за глобальне панування власної ідеології та доступ до світових ресурсів. Можливими лідерами блоків є, знову ж таки, Китай та Сполучені Штати Америки. Можливий наслідок – чергова світова війна.

Третій сценарій – мультиполярний світ держав, тобто відсутність єдиного глобального гегемона, чи двох конкурентних гегемонічних блоків держав. Такий сценарій вважаємо можливим якщо могутність США під тиском інших держав претендентів на глобальну та регіональну гегемонію поступово занепадатиме, а Китай (як найреальніший претендент на глобальну гегемонію) все ще не буде здатним заступити на позицію світового гегемона. Тобто міжнародна система складатиметься з декількох полюсів, що формуватимуться навколо великих держав та регіональних центрів сили (США, Китай, Індія, Японія, Росія, Іран, Бразилія – як претенденти на ядро таких полюсів).

Четвертий сценарій – мультиполярний світ організацій, тобто світ в якому на перше місце виходять міжнародні організації, які виступають реальним форумом для вирішення глобальних питань. Тут варто зауважити, що, по-перше, не йде мова про існуючі міжнародні універсальні організації, а про нові, які будуть перш за все глобальними, і, водночас, враховуватимуть реальну ситуацію на міжнародній арені коли мова йтиме про їх дієвість на функціональність. По-друге, такий сценарій аж ніяк не применшує ролі національних держав, адже такі організації будуть міжурядовими. І нарешті, варто все ж розуміти, що такий сценарій є найменш ймовірним із всіх вищезазначених, адже історично так склалося, що будь-які універсальні міжурядові форуми не володіють достатньою легітимністю на міжнародній арені.

Висновок: становлення, реалізація та перебіг явища гегемонії в міжнародних відносинах ХХІ ст. залежать безпосередньо від характеру міжнародного середовища. Зокрема, таких його важливих змінних, як: глобальний та регіональний баланс сил, характер безпекового середовища, а також поступова видозміна акторів на міжнародній арені. У будь-якому разі, беззаперечним є той факт, що глобальний гегемон, як і його регіональний аналог, мають безпосередній вплив на формування міжнародного середовища та на характер взаємовідносин держав у його межах.

Відповідно, вважаємо актуальним подальше дослідження явища гегемонії у міжнародних відносинах та врахування результатів, отриманих від такого дослідження, при формуванні української зовнішньополітичної стратегії.

Список використаних джерел

1. Встрипський І. У пошуках американської імперії / І. Встрипський // Vjetryns'kyj I. U poshukah amerykans'koi imperii' / I. Vjetryns'kyj // UA Foreign Affairs. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaforeignaffairs.com/article.html?id=497>
2. Комарницький М. Глобальні зміни світу – 2025 / М. Комарницький // Львів: Літопис. – 2010. – 188 с. // Komarnyc'kyj M. Global'ni zminy svitu – 2025 / M. Komarnyc'kyj // L'viv: Litopys. – 2010. – 188 s.
3. Шергін С. Китай і США в глобальних трансформаціях / С. Шергін. – 2011. // Shergin S. Kytaj i SShA v global'nyh transformacijah / S. Shergin. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=583>
4. Bradford C.I. Jr. Global Governance Reform for the 21st Century / C.I. Jr. Bradford // Brookings Institution, Washington D.C. – 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/20051024bradford.pdf>
5. Buzan B., Waever O. Regions and Powers: The Structure of International Theory / B. Buzan, O. Waever // Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 564 p.
6. Foot R. China's regional activism: leadership, leverage, and protection / R. Foot // Global Change, Peace and Security. – June, 2005. – 17:2. – P.141–153.
7. Ikenberry G. J. Institutions, strategic restraint, and the persistence of the American postwar order / G. J. Ikenberry // International Security. – 1998. – №23 (3). – P.43–78.
8. Keohane R. O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy / R. O. Keohane // Princeton: Princeton University Press. – Author Edition. – 2005. – 320 p.
9. Krauthammer C. The unipolar moment / C. Krauthammer // Foreign Affairs. – 1990–1991. – №70 (1). – P.23–33.
10. National Intelligence Council, Mapping the Global Future / NIC // Government Printing Office, Washington D.C. – 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.futurebrief.com/project2020.pdf>

11. Nye J. S. Soft Power and American Foreign Policy / J. S. Nye // Political Science Quarterly. – 119. – Research Library Core. – 2004. – P.255–270.

12. Nye J. S. The Paradox of American Power / J. S. Nye // Oxford: Oxford University Press, 2003. – 240 p.

13. Talani L. S. Pigs for sale! The Impact of the Euro-Zone Crisis on Capitalist Structures in Southern European States / L. S. Talani // King's College London. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/4400adca-d9b0-49fd-bd40-2293ae3337dd.pdf>

14. Watson J. China: the greatest threat to U.S. Hegemony / J. Watson. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsflavor.com/politics/international-relations/china-the-greatest-threat-to-us-hegemony/>

15. Wang Y. Transformation of Foreign Affairs and International Relations in China / Y. Wang // 1978–2008, BRILL. – 2011. – 487 p.

Puriy M. R., PhD-Student at the Department of Country Studies and International Tourism of the Faculty of International Relations of Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), mariya.puriy@gmail.com

Potential and scenarios of the establishment of a new hegemony in international relations

This article justifies the perspective vision of establishment of a new hegemony in international relations in the XXI century: unipolar world, with the existence of a single global hegemon (the USA or China); bipolar world, with two equally powerful claimants for global hegemony, which anticipates the formation of antagonistic blocs in the struggle for global domination; multipolar world of states – in which the international system is composed of several poles, which will be formed around the major powers and regional power centers; multipolar world of organizations – in which the key positions will be held by international organizations, which will serve as a forum for resolving of global issues.

Applied methods: historical, methods of analysis, synthesis, prognostic and descriptive method.

The main conclusion: change in the nature of security environment and the global balance of power in the late 20th – early 21st century is the determining factor that will influence further development of hegemony in international relations.

Keywords: hegemony; global balance of power; the US, China, international security environment, global power relations.

УДК 329.1/6

Корнієнко В. О.,

доктор політичних наук, професор,
зав. кафедрою суспільно-політичних наук,
Вінницький національний технічний університет
(Україна, Вінниця), valkorney@mail.ru

Денисюк С. Г.,

доктор політичних наук, професор,
директор Інституту соціально-гуманітарних наук
Вінницького національного технічного університету
(Україна, Вінниця), sg_denisyyk@mail.ru

Буряченко О.,

пошукач кафедри політичних наук,
Київський національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
alexvin446644@mail.ru

ПАРТІЙНА ІДЕОЛОГІЯ: СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ, АБО СИНДРОМ «СУСПІЛЬНОЇ КАТАТОНІЇ»?

Представлено теоретико-політологічний аналіз проблеми ціннісного змісту партійних ідеологій в сучасній Україні. Розкрито роль політичних партій України у формуванні політичних смислів і значень, продукуванні партійних політичних цінностей. Проаналізовано статус політичних партій в українському суспільстві та виконання ними ідеологічної функції. Охарактеризовано сутність т.зв. «маніпулятивних ідеологій» і їх когнітивну складову. Визначено подальшу перспективу розвитку політичних партій як організаторів ідеологічного і політичного життя в українському суспільстві.

Ключові слова: політичні цінності, політична ідеологія, політична партія, політичний плюралізм, маніпулятивна ідеологія, імідаж політичної партії, сила партії.

исследования» автор определяет следующие: обоснование необходимости выработки философской методологической стратегии исследования экономического человека в контексте мультидисциплинарных теоретических программ; выявление преимуществ и ограничений метода моделирования в исследовании экономического человека; аргументацию правомерности использования системного моделирования для получения научного знания об экономическом человеке; представление модели экономического человека как системы, определение ее свойств (атрибутивных параметров); характеристику экономического, социологического, психологического подходов к изучению заявленного предмета исследования.

Автор представляет человека экономического как систему, определяет ее свойства (атрибутивные параметры). Системный анализ позволяет интегрировать различные подходы к исследованию предмета, соотнести разнообразные научные версии решения проблемы, которая объединяет важнейшие сферы человеческого существования.

Экономический, социологический и психологический подходы в исследовании «homo economicus» согласовываются по принципу дополнительности. Каждый из них детализирует специфику соответствующей области знаний. Монопрофильность моделей «от подхода» (экономического, социологического, психологического и др.) ограничивает горизонт рассмотрения предмета. Методологический системный параметр, положенный в основу исследования человека экономического, позволяет согласовать и интегрировать на общенаучном уровне знания о предмете для достижения полноты и глубины его описания и объяснения, а также проанализировать другие подходы в изучении предмета.

Второй раздел посвящен реконструкции моделей экономического человека в исторической перспективе. Автор, в частности, останавливается на характеристике идейных предпосылок модели экономического человека А. Смита, на анализе классической либеральной модели экономического человека и вариантов ее развития в теориях социального либерализма и утилитаризма. Далее рассмотрена эволюция модели экономического человека у представителей исторической школы экономики и в политэкономической теории К. Марса (истоки институционализма), а также выявлены особенности маржиналистского, маршаллианского, универсалистского подходов к объяснению экономического поведения индивида и макроэкономические коннотации моделей человека в экономической теории Дж. М. Кейнса.

Автор приходит к выводу о том, что принцип разумного эгоизма является важнейшей идейной предпосылкой классической либеральной модели экономического человека А. Смита. В качестве замечания отмечу, что автору следовало больше внимания уделить анализу украинской философско-экономической мысли, выявлению ее специфичности на фоне западных подходов, которым посвящена значительная часть работы.

Тем не менее, это замечание ни в коей мере не уменьшает общее позитивное впечатление от текста. Монография Петиновой О. Б. «Экономический

человек: опыт социально-философской экспликации» представляет собой целостное концептуальное исследование. Проблемы и предлагаемые решения потенцируют дискуссии, что, безусловно, плодотворно для науки. Следует ожидать, что монография вызовет интерес у широкого круга специалистов в области социального-гуманитарного знания.

Монография отвечает всем требованиям, предъявляемым к подобным работам, поставленная в ней цель достигнута.

Hangi V. B., Ph.D., Professor, Head of Department of Philosophy and Bioethics, Odessa National Medical University (Kiev, Ukraine), oksanapnpu@gmail.com

Review of the monograph: Petinova O. B. Economic man: the experience of social and philosophical explication. – Monograph / O. B. Petinova. – Odessa: Printing House, 2016. – 336 p.

* * *

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Солдатенко В. Ф. Україна 1918 року в транснаціональному контексті: історіографічний дискурс.....	7
Радько П. Г., Аванесян Г. М., Басенко Р. О. Християнсько-гуманістичні цінності та духовно-релігійна культура у політико-правовому досвіді українського державотворення XVII–XVIII століть	20
Бараннік А. М. Візія запорозького козацтва польського історика Лешека Подгородецького	24
Малащук О. С. Історичні аспекти розвитку виноградарства на півдні України наприкінці XVIII – початку XIX століть.....	26
Борчук С. М. 10-томна «Енциклопедія історії України» – новий здобуток вітчизняної науки	30
Братусь І. В. Історико-культурологічний контекст життя та діяльності професора Івана Луценка (від народження до закінчення Другої світової війни).....	34
Шульга В. П. Внесок професора М. А. Кравченка у становлення Центральної дослідної станції штучного осіменіння сільськогосподарських тварин	36
Животівська Д. М. Видавнича діяльність фізико-математичних товариств України другої половини XIX – початку XX століття: дослідницькі студії.....	39
Котик Ю. В. Відновлення оподаткування державних підприємств в УРСР у 1943–1945 рр.	42
Омельчук Н. В. Фахова підготовка молоді в контексті освітньої політики Третього Рейху (на прикладі функціонування медичних навчальних закладів Рівного)	45
Старжець В. І. Відновлення радянської системи шкільної освіти в західноукраїнському регіоні після війни (1944–1953 рр.).....	48
Терещенко В. В. Становлення апарату Уповноваженого Ради у справах Руської Православної церкви у Полтавській області (середина 1940-х – 1950-ті рр.)	52
Сорока Л. В. Депортація українців з їх етнічних земель у 1947 р. (до 70-річчя акції «Вісла»)	55
Лук'яненко О. В. «Карикатурні війни» в освітянській пресі УРСР доби «відлиги» (1953–1964 роки) (Ч.2)	59
Luchakivska I. , Education in context of the European integration process (Освіта в контексті європейського інтеграційного процесу)	62
Руденко С. Б. «Українські патріоти» проти «німецьких лакеїв» у репрезентаціях та інтерпретаціях оновленої експозиції Музею Великої Вітчизняної війни у Києві в 1994 р.	63
Чепурда Г. М. Історична ретроспектива формування концепції «Великого плану перетворення природи»	68
Власов В. І. Хвилі міжнародної торгівлі та особливості її розвитку	71
Гай-Нижник П. П. Кримський вузол і питання Чорноморського флоту РФ у російсько-українських воєнно-політичних взаєминах (1991–2013 рр.)	77
Гапесва О. Л. Інформаційна політика СНД та ОДКБ: історико-правовий аспект	90
Джошкунсу Н. Р. О производстве и сбыте изделий из стекла в Азербайджане в ранние средние века (Про виробництво та збут виробів зі скла в Азербайджані в ранні середні віки)	94
Кулиева Ф. Орнаментальные мотивы керамики поселений Кюльтепе I и Кюльтепе II эпохи ранней бронзы (Орнаментальні мотиви кераміки поселень Кюльтепе I і Кюльтепе II епохи ранньої бронзи)	96
Гарькавченко К. Арктична політика Китаю наприкінці 90-х рр. XX – на початку XXI ст.....	100
Ботіка Т. С. Англійський джентльмен як джерело для вивчення історії Великої Британії.....	104
Опря І. А. Боротьба за паству: сучасні тенденції релігійного життя Латинської Америки.....	106
Потапова О. Б., Самойленко Н. С. Становлення та розвиток монетарної політики Європейського Союзу в другій половині XX ст.: історичний аспект	109

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Ільїна Г. В. Концепт «візуального повороту»: філософсько-методологічний аспект	114
Шавріна І. В. Антропорелігійна дійсність як предмет філософського дискурсу	116
Нетецька Є. В. Проблема символу в релігії	120
Лаврова Л. В. Тілесно-рухова активність людини як філософське поняття	124
Шаповалова І. В. Совість в моральних традиціях особистості і суспільства: соціально-філософський аналіз	126
Кадобний Т. Б. Філософія єдності мови та мислення, їх роль в процесі пізнання і навчання	129
Борисова-Желєзнова К. О. Природа людини в культурологічній концепції Кліффорда Гірца	132
Чжань Синь. Еволюція філософсько-мировоззренчих поглядів Ореста Новицького (Еволюція філософсько-світоглядних поглядів Ореста Новицького)	136
Бойко М. П. Філософсько-методологічний аспект визрівання національної самосвідомості	139
Дроботенко М. О. Фільм як філософія	143
Павлишин Л. Г. Нігілізм: єдність песимістичного розчарування та віри у можливість подолання дисгармонії життя	146
Попова І. В., Мазур Л. М. Вплив аспектів філософії Аюрведи на сучасні концепції фармацевтичної і харчової промисловостей	150
Пряженцева К. В. Нетривіальність діалогу в контексті умов його можливості	153
Райчинець А. В. Гуманізм мусульманської теології Фетхуллага Гюлена	156
Рамазанова Б. И. Идеи патриотизма в творчестве Гусейна Джавида (Ідеї патріотизму в творчості Гусейна Джавіда)	159
Саракун Л. П. Космополітична концепція Ульріха Бека	162
Русул О. В. Міграційне питання і політика мультикультуралізму в Західній Європі	166
Бондаренко О. О. До проблеми визначення літературного тексту в парадигмі текстоцентризму	170
Гарбар Г. А. Теоретичний аналіз явища гостинності у дискурсі філософського осмислення туристичної діяльності	174
Струк О. А. Дотримання етичних норм при проведенні фармакологічних досліджень	177
Фесенко Г. Г. «Дитячий простір» в філософсько-урбаністичній інтерпретації	180
Царенок А. В. Краса людського ества: аскетико-естетичне осмислення	184
Воронкова В. Г. Формування smart-суспільства як фактор сталого розвитку та його вплив на становлення нової освітньої парадигми	189
Костючков С. К. Біофілософія як теоретична і практична основа підвищення рівня ефективності сучасної системи освіти	193
Лавриненко С. А. Теоретические аспекты формирования мультикультурных компетенций будущих учителей в процессе изучения курса «Этика» (Теоретичні аспекти формування мультикультурних компетенцій майбутніх вчителів в процесі вивчення курсу «Етика»)	197
Роговенко М. М. Формування моральних принципів та цінностей у курсантів на заняттях з філософсько-правових дисциплін	200
Новіков Г. Б. Від низової ініціативи до локальної спільноти в університеті	203
Silagiy I. M., Marinets N. V. Democratic education to prepare future pedagogues in pedagogical universities (Демократична освіта для підготовки майбутніх педагогів педвузів)	206
Севрук І. І. Методологічний зміст поняття «габітус» та завдання соціального структурування особистості офіцера	212
Чорнойван Я. В. Державна акредитація вищих духовних навчальних закладів в Україні	217
Гасымова Б. Особенности развития национального самосознания в реалиях глобализирующегося мира и Азербайджанская модель мультикультурализма (Особливості розвитку національної самосвідомості в реаліях глобалізованого світу і Азербайджанська модель мультикультуралізму)	222

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Стойко О. М. Теоретичне осмислення варіативності форм державного правління у перехідних країнах	227
Задувалю О. К. Сучасні проблеми розвитку медіа-сфери в умовах воєнно-політичного конфлікту	230
Ісхакова Н. Г. Політична довіра як базовий чинник мобілізації населення	235

Опанасюк О. І. Особливості сучасної публічної дипломатії.	238
Петренко І. І. Поняття, функціональне призначення та основні характеристики аналізу публічної політики.	243
Пурій М. Р. Потенціал та сценарії утвердження нової гегемонії у міжнародних відносинах.	248
Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Буряченко О. Партійна ідеологія: система цінностей, або синдром «суспільної кататонії»?	253
Красніцька Г. М. Національні особливості ділового етикету в європейських країнах.	260
Лещенко О. Я. «Гібридна війна» як науковий конструкт: проблеми пошуку термінологічної та концептуальної сутності.	262
Бегей І. І. Соціально–економічна політика української лівиці Галичини.	267
Войтенко Ю. М. Інститут старост в умовах децентралізації влади в Україні.	272
Конах В. К. Механізми регулювання та саморегулювання поширення контенту мас–медіа в демократичних країнах та можливість їх імплементації в Україні.	276
Семчинський К. В. Реформування Ради Безпеки ООН: виклики і перспективи для України на сучасному етапі.	282
Вонсович О. С. Аналіз ризиків в рамках Всесвітнього економічного форуму в Давосі – 2017.	286
Касьянова М. М. Особливості міграційних процесів до країн Східної Європи (1991–2013 рр.)	289
Islamova P. R. The role of South Stream and Turkish Stream in energy security of Europe (Роль Південного потоку і Турецького потоку в енергетичній безпеці Європи).	293
Ниязов Х. Национальная безопасность и национальные интересы: взгляд из Запада и США (Національна безпека і національні інтереси: погляд з Заходу і США)	295

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Патер І. Г. Рецензія на монографію: Давидюк Р. П. Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько–політичні практики на території Волинського воєводства: монографія / Руслана Петрівна Давидюк. – Львів; Рівне: Дятлик М., 2016. – 704 с.	301
Щербак В. О. Рецензія на монографію: Фергад Туранли. Козацька доба історії України в османсько–турецьких писемних джерелах (друга половина XVI – перша чверть XVIII століття). – К.: Видавничий дім «Кисво–Могиланська академія», 2016. – 606 с.	302
Чирков О. А. Рецензія на збірник: Крок на шляху подолання російської агресії (Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики сьогодення: Матеріали Всеукраїнської науково–практичної конференції (Київ, 2016) / Упор. П. Гай–Нижник. – К.: «МП Леся», 2016. – 348 с.)	304
Довгополова О. А. Рецензія на монографію: Петінова О. Б. Экономический человек: опыт социально-философской экспликации. – Монография / О. Б. Петінова. – Одесса: Печатный дом, 2016. – 336 с.	308
Мальчин Ю. М. Рецензія на монографію: Чирко Б. В. Німецька національна меншина в Україні: етнополітичні та соціально–економічні процеси в умовах радянської політичної системи (перша половина XX століття). – К.: АМУ, 2016. – 368 с.	309
Ханжи В. Б. Рецензия на монографию: Петінова О. Б. Экономический человек: опыт социально-философской экспликации. – Монография / О. Б. Петінова. – Одесса: Печатный дом, 2016. – 336 с.	311